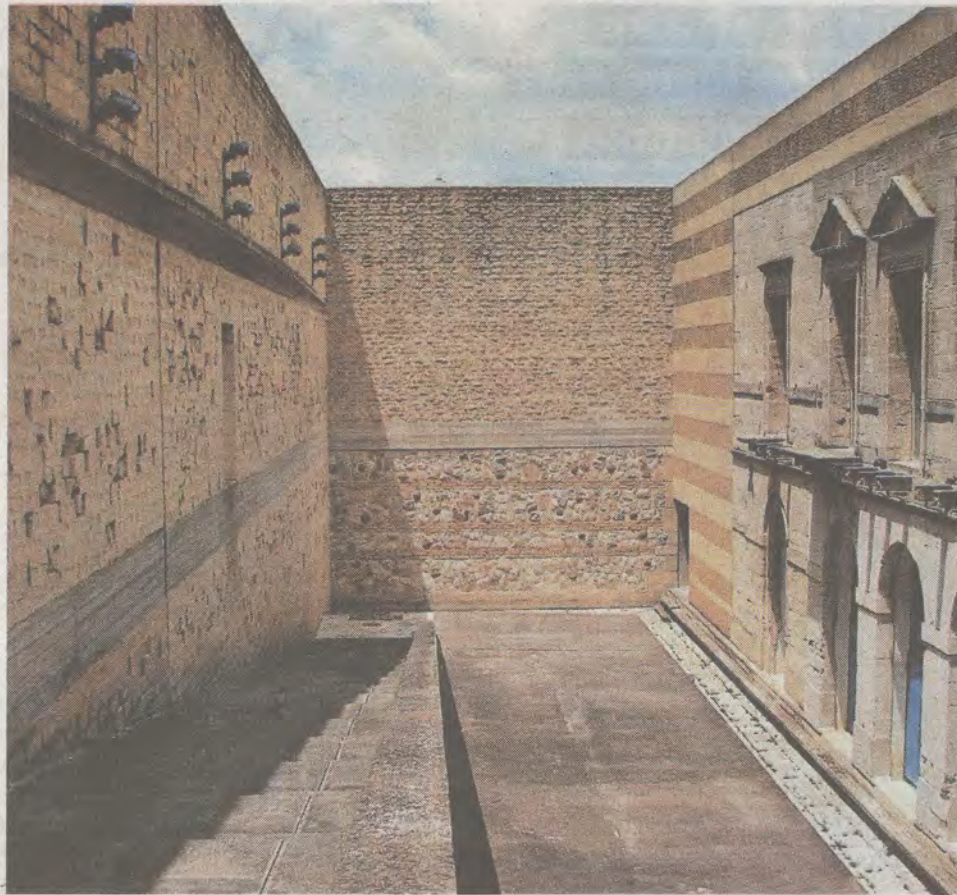

F. Venezia, Μουσείο στην Τζιμπελίνα της Σικελίας, 1986, στην ανασυγκρότηση μετά τον σεισμό (από το βιβλίο των Περράκη και Σκουτέλη)

Ρίο ντε Τζανέιρο, πύργοι και φαβέλες, σε «ενιαία» οικιστική σύνθεση (από το βιβλίο των Πετροπούλου και Ραμαντιέ)

Με τη σκέψη στην αρχιτεκτονική

Πώς μπορούμε να κατανοήσουμε σήμερα τους νέους τρόπους **αρχιτεκτονικού σχεδιασμού**, που είναι ταυτόχρονα και σχεδιασμός της κοινωνίας

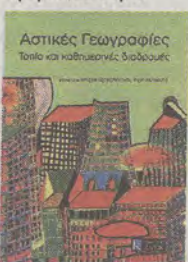
ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ, ΝΙΚΟΣ ΣΚΟΥΤΕΛΗΣ
Αναπαραστάσεις του υπερβατικού. Λεξιλόγιο της μεταφυσικής στον σύγχρονο αρχιτεκτονικό σχεδιασμό

Εκδόσεις Καπόν, 2016, σελ. 120+ 70 εικόνες, τιμή 24,38 ευρώ

ΚΡΙΣΤΗ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ, ΤΙΕΡΙ ΡΑΜΑΝΤΙΕ (ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ)
Αστικές γεωγραφίες. Τοπία και καθημερινές διαδρομές

Εκδόσεις Καπόν, 2016, σελ. 256 + 167 εικόνες και πίνακες, τιμή 39,22 ευρώ

ΤΟΥ
ΑΝΔΡΕΑ ΓΙΑΚΟΥΜΑΚΑΤΟΥ

Η αρχιτεκτονική βιβλιοθήκη των εκδόσεων του Μουσί και της Ραχήλ Καπόν, που περιλαμβάνει τόμους όπως ο μνημειώδης *Αθήνα. Ένα όραμα του κλασικισμού*, του Αλέξανδρου Παπαγεωργίου-Βενετιά, ή πιο εξειδικευμένες μονογραφίες, όπως αυτές για τους σύγχρονους αρχιτέκτονες Γιάννη Βικέλα και Δημήτρη Μανίκα, εμπλουτίστηκε πρόσφατα με δύο νέους και ιδιαίτερα ενδιαφέροντες τίτλους. Κοινό στοιχείο τους, παρά τις μεταξύ τους διαφορές, είναι η αναζήτηση νέων τρόπων κατανοήσης του σχεδιασμού, του σχεδιασμού της αρχιτεκτονικής και του σχεδιασμού της κοινωνίας μέσω της αρχιτεκτονικής. Κινούνται λοιπόν σε ευρύ πεδίο θεώρησης, από το πνευματικό στο πολιτικό, που βρίσκεται στη βάση της ισχυρής ουμανιστικής παράδοσης της αρχιτεκτονικής και που αναζητεί σήμερα νέο βηματισμό ανάμεσα στον κατακερματισμό των προγραμματικών στόχων του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού και την άλωση του χώρου, όχι μόνο στον επιλεγόμενο τρίτο κόσμο αλλά και στις δικές μας ανεπτυγμένες δυτικές μητροπόλεις.

Ο πρώτος τόμος, *Αστικές γεωγραφίες. Τοπία και καθημερινές διαδρομές* με επιμέλεια Κ. Πετροπούλου και Τ. Ραμαντιέ (2016, 256 σελ., 167 εικόνες και πίνακες) αναζητεί νέους τρόπους κατανόησης της έννοιας του *τοπίου* καθώς και τους τρόπους διαχείρισης και κατανάλωσής του εξαρτημένους από τις ειδικές κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες. Πρό-

κειται για μια διεπιστημονική συλλογική μελέτη 18 συνολικά συγγραφέων που κινούνται σε ένα σχετικά ελαστικό πλαίσιο διερεύνησης της ιδέας του τόπου ως αισθητικής, κοινωνικής και ψυχολογικής κατασκευής, μέσω της φυσικής, πολιτιστικής και οικονομικής ιστορίας του. Στο πλαίσιο αυτό, μέσω ποικίλων ερευνητικών μεθοδολογιών, ανιχνεύονται έννοιες όπως αυτή του οικοτοπίου, της εθνοοικολογίας ή του αρχαιολογικού τοπίου στον αστικό χώρο, ενώ είναι αξιοσημείωτη η προσπάθεια ανάγνωσης των τοπικών πραγματικοτήτων και της διαχείρισής τους όχι μόνο στον δικό μας γνώριμο δυτικό κόσμο αλλά και σε περιοχές με πιο έντονες οικονομικές και κοινωνικές αντιθέσεις, όπως η Βραζιλία, το Μεξικό ή η Ινδία. Στο πλαίσιο αυτό η θεώρηση γίνεται ενίοτε πιο ακτιβιστική ή κινηματική, καθώς προχωρεί στον σχολιασμό των καπιταλιστικών στρατηγικών ιδιοποίησης και εκμετάλλευσης του χώρου – αστικού και εξωαστικού – και των αγαθών και επινοήσεων τοπικών πληθυσμών προς όφελος ισχυρών οικονομικών συμφερόντων. Δίνεται έμφαση στην κοινωνική αναγνωρισιμότητα του χώρου, ενώ αναλύονται τα χαρακτηριστικά της ταξικής αντίληψης και διαχωρισμού του αστικού περιβάλλοντος.

Είναι πολλά τα παραδείγματα στο βιβλίο αυτού του διαρκούς πολέμου στις διεθνείς μητροπόλεις ανάμεσα στην επιδίωξη «ανάπτυξης» ολόκληρων περιοχών, με αντίστοιχες τεράστιες επενδύσεις, και στην προσπάθεια διάσωσης τους επειδή εκτιμάται πως διατηρούν και διασώζουν τα χαρακτηριστικά μιας αυθεντικής πολιτισμικής

και κοινωνικής ταυτότητας: σε αυτά τα παραδείγματα θα μπορούσε να είχε προστεθεί και το Τόκιο, η μεγαλύτερη παγκόσμια μητρόπολη «δυτικού τύπου» αλλά με χαρακτηριστικά αναπτυσσόμενης τριτοκοσμικής πραγματικότητας όσον αφορά τον κυνισμό του επενδυτικού κεφαλαίου σε σχέση με ολόκληρα τμήματα της πόλης τα οποία αγωνίζονται για τη διατήρηση του «τοπίου της μνήμης». Παράλληλα, στο βιβλίο, η κριτική των αντιφάσεων και του «ντετερμινισμού» της μετανεωτερικής σκέψης και των σχέσεών της με τη νεωτερικότητα, των Δ. Καταπότη και Γ. Βαβουρανάκη, είναι αναπάντεχα ψύχραιμη και βάσιμη («Parthenon 2.0. Από το μνημείο στο μεταδεδομένο»). Τελικά δεν έχει σημασία αν όλα τα δοκίμια του βιβλίου δεν βρίσκονται σε απόλυτα οργανική σύνδεση μεταξύ τους: μπορούν και να μην είναι, καθώς εμφανίζονται ολοκληρωμένα σε ένα πλαίσιο αυτονομίας (όπως το εξαιρετικό «Ακουστική εμπειρία και αστικό ηχοτόπιο» του Ν. Μπουμπάρη).

Το υπερβατικό

Το βιβλίο των Γ. Περράκη και Ν. Σκουτέλη, *Αναπαραστάσεις του υπερβατικού. Λεξιλόγιο της μεταφυσικής στον σύγχρονο αρχιτεκτονικό σχεδιασμό* (2016, 120 σελ., 70 εικ.), έχει άλλες θεωρητικές φιλοδοξίες καθώς ανιχνεύει το περιεχόμενο «του πνευματικού στην αρχιτεκτονική», για να παραφράσουμε τον τίτλο του διάσημου βιβλίου του Βασίλι Καντίνσκι, και επαναδιαπραγματεύεται θεμελιώδη ερωτήματα. Η αρχιτεκτονική είναι καθρέφτης του κόσμου και της πραγματικότητας, μας λένε οι συγγραφείς,

ενώ παράλληλα νοηματοδοτεί το χτισμένο περιβάλλον. Εξυπηρετεί ανθρώπινες ανάγκες αλλά λειτουργεί και ως μέσο υπέρβασης της θνητότητας: στεγάζει παράλληλα το ιερό, το μεταφυσικό, το υπερβατικό, καθώς η έννοια του κατοικείν δεν έχει μόνο υλική αλλά και πνευματική διάσταση. Υποστηρίζεται παράλληλα η έννοια της αυτονομίας της αρχιτεκτονικής, μια ιδέα νεοπλατωνική την οποία οικειοποιήθηκε η μοντέρνα αρχιτεκτονική του 20ού αιώνα αλλά και νεότερα κινήματα, όπως ο μεταπολεμικός νεορασιοναλισμός (του Ο.Μ. Ungers για παράδειγμα) σε αντίθεση με τις «περιρρέουσες ιδεοληψίες μιας επιζήμιας διεπιστημονικότητας», επισήμανση που αποτελεί σαφή και ισχύς σήμερα ακόμη και τολμηρή τοποθέτηση των συγγραφέων. Τονίζονται η σημασία και η λειτουργία των συμβολικών μορφών που δεν έγινε δυνατό να εξαλειφθούν ούτε από την «αντικειμενικότητα» του μοντέρνου κινήματος, ενώ παράλληλα η εμφύσηση νοήματος δείχνει να συμβαδίζει με την άμεση συγκίνηση, με το πάθος και το συναίσθημα των ανθρώπινων τεχνουργμάτων, με την άμεση εμπειρία και την απτότητα της αρχιτεκτονικής, με το αισθητηριακό περιεχόμενο, τη σωματικότητα, τους ήχους, τις οσμές, το φως, την υγρασία. Η αρχιτεκτονική λοιπόν, μας λένε οι Περράκης και Σκουτέλης, περιέχει τις ιδιότητες μιας ολοκληρωμένης οντολογικής εμπειρίας και δεν αποτελεί απλή διεκπεραίωση μιας κατασκευαστικής διαδικασίας. Βέβαια, στο σημείο αυτό και στο πλαίσιο διεκδίκησης του χαρακτήρα αυτονομίας της αρχιτεκτονικής δείχνει παρά-

δοξη η διαπίστωση των συγγραφέων, επηρεασμένη από την πραγματεία «Περί Υψους» του Λογγίνου, για την παρουσία κοινών στοιχείων μεταξύ λογοτεχνίας και αρχιτεκτονικής, «καθώς και οι δύο αποτελούν καλλιτεχνική εκδήλωση του ανθρώπινου πνεύματος, όπου μεταφέρονται νοήματα και συναίσθηματα» (σ. 49): πρόκειται για μια διαπίστωση που μπορεί να ισχύει για κάθε τέχνη και γι' αυτό είναι μάλλον «ταυτολογική», καθώς η οντολογία, η «φυσιολογία» και τα *δομικά χαρακτηριστικά* της αρχιτεκτονικής μπορούν κατ' αναλογία να διασταυρωθούν ίσως μόνο με εκείνα της μουσικής.

Σε κάθε περίπτωση, η ανάλυση των Σκουτέλη και Περράκη είναι καλά δομημένη, παρά τη δυσκολία του θέματος, δεν ολισθαίνει σε μια γενικότερα προσφιλή «θεωριάρροια» της μόδας (κατά Νάσο Βαγενά) και ανήκει σε μια γενικότερη διεθνή παράδοση μελέτης αυτών των ζητημάτων, που τεκμηριώνεται με την εξαντλητική βιβλιογραφία στο τέλος του τόμου (και στην οποία θα μπορούσε να περιλαμβάνεται και το *Survival through design* του Richard Neutra, 1954, μια σπουδαία μελέτη του αυστραλοαμερικανού αρχιτέκτονα για τις ψυχολογικές και βιωματικές διαστάσεις της αρχιτεκτονικής). Σε αυτόν τον εναλλακτικό οδηγό ενός δύσβατου σχεδιαστικού ήθους, πρωταρχικό ρόλο παίζει η εξαιρετική εικονογράφηση που συνοδεύει το κείμενο με ακρίβεια.

Ο κ. Ανδρέας Γιακουμακάτος είναι καθηγητής Αρχιτεκτονικής στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών.